

Turvallinen ja hyvinvoiva Suomi maapallon rajoissa

– Akuuteista kriiseistä pitkäjänteiseen uudistumiseen

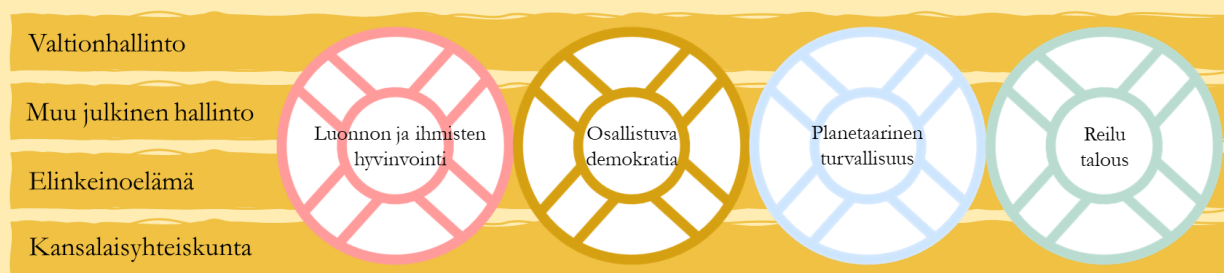
Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta voi menestyä vain maapallon rajoissa. Jos kaikki ihmiset eläisivät kuin suomalaiset, se vaatisi 4,1 maapallon luonnonvarat¹. Meidän on tehtävä **kestävyysemurros** eli siirryttävä kestävästä nykytilanteesta elämäntapaan, joka on sovitettu maapallon rajoihin.

Kestävyyspaneeeli on laatinut tiedeperustaisen vision kestävämmurroksen toteuttavasta hallitusohjelmasta. Vision tavoitteena on **turvallinen ja hyvinvoiva Suomi, jossa yhteiskunnan menestys tapahtuu maapallon rajoissa ja varmistaa hyvän elämänlaadun kaikille**. Tavoite rakentuu neljälle teesille.

- 1) **Luonnon ja ihmisten hyvinvointi politiikan ensisijaiseksi tavoitteeksi**
- 2) **Osallistuvasta päätöksenteosta keskeinen osa demokratiaa**
- 3) **Planetaarinen turvallisuus politiikan keskiöön**
- 4) **Talous reiluksi ja maapallon rajoihin**

Teesit muodostavat toisiaan tukevan ajattelumallien kokonaisuuden valtion johtamiseen monikriisin aikakaudella. Teesien keskeinen ajatus on, että **päätöksenteon on tähdättävä luonnon ja ihmisten hyvinvoinnin parantamiseen**. Tämä lähtökohta edellyttää niin demokratian, turvallisuuden kuin talouden perusteiden uudelleenajattelua: osallistuvasta päätöksenteosta muodostuu keskeinen osa demokratiaa, planetaarinen turvallisuus nousee politiikan keskiöön ja talouden säännöt uudistetaan kaikille reiluiksi ja maapallon rajoihin² sovitetuiksi.

Turvallinen ja hyvinvoiva Suomi maapallon rajoissa

Turvallinen, hyvinvoiva ja maapallon rajoihin sovitettu Suomi rakentuu neljälle teesille, joiden toteuttamiseen tarvitaan kaikki yhteiskunnan toimijat.

¹ Ks. Global Footprint Network, n.d.; <https://overshoot.footprintnetwork.org/newsroom/country-overshoot-days/>. Viitattu 4.3.2026.

² Ks. Rockström et al., 2009; <https://doi.org/10.1038/461472a>

1) Luonnon ja ihmisten hyvinvointi politiikan ensisijaiseksi tavoitteeksi

Yhteiskunnat ja luonnon ekosysteemit ovat yksi kokonaisuus. Jotta kokonaisuus toimisi, on yhteiskuntien instituutioineen edistettävä ihmisten ja luonnon hyvinvointia samanaikaisesti. Vahva yleissivistys, toimiva sosiaaliturva ja saavutettavat terveyspalvelut ovat keskeisiä hyvinvoinnillemme. Yhteiskunnallisen päätöksenteon on asetettava luonnon kantokyky taloudellisen toiminnan reunaehdoksi. Tällöin päätöksenteossa huomioidaan ensisijaisesti luonnon monimuotoisuus ja ilmastonmuutoksen vaikutukset yhteiskuntaan. Resurssiviisaita kulutustapoja on edistettävä ylisukupolisesti.

Luonnon kantokyvyn rajoissa toimiminen luo hyvinvointia ja turvallisuutta ylisukupolisesti. Perustuslain mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta kuuluu kaikille³ ja julkisen vallan velvollisuutena on turvata terveellinen ympäristö ja osallistumisen mahdollisuudet kaikille⁴. Lainsäädännöllä ja sääntelyllä tuetaan ihmisten, viranomaisten ja järjestöjen toimintaa luonnon hyväksi⁵. Nykyjärjestelmässämme on jo useita ihmisten toimijuutta ja hyvinvointia tukevia rakenteita, muun muassa oikeus sosiaaliturvaan, hoivaan sekä sivistisyhteiskunnan palveluihin kuten koulutukseen, taiteeseen, kulttuuriin ja kirjastoihin. Nämä ovat kestävyysmurroksen yhteisen kulttuurisen tekemisen ja laajan toimijuuden edellytyksiä. Samalla meidän on purettava rakenteellista ylikulutusta ylläpitäviä rakenteita, jotka liittyvät muun muassa talouskasvuajatteluun, kulutuskulttuuriin ja infrastruktuuriin⁶.

2) Osallistuvasta päätöksenteosta keskeinen osa demokratiaa

Luonnon ja ihmisen hyvinvoinnin kytkeytyneisyyden tunnustaminen edellyttää vahvaa demokraattista päätöksentekoa kansallisesti ja kansainvälisesti. Suomen demokraattinen järjestelmä vahvistuu, kun yhdenvertaisuutta parannetaan. Kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia on lisättävä sekä suurta taloudellista valtaa käyttävien tahojen poliittista vaikutusvaltaa vähennettävä. Osallistuvassa päätöksenteossa yksilöt, paikallisyhteisöt ja eri väestöryhmät pääsevät aidosti vaikuttamaan päätösten tekemiseen. Kansallisen politiikan on tuettava luonnon ja ihmisten hyvinvointia paikallisin ratkaisuin. Suomen on otettava aktiivinen rooli kansainvälisessä politiikassa, jotta luonnon kantokykyä vaalittaisiin maailmanlaajuisesti ja yhteisvastuullisesti.

Suomessa on vahvistettava sellaisia demokraattisen päätöksenteon käytäntöjä, jotka perustuvat ihmisten osallistumiseen ja tutkimustietoon. Eri kansalaisryhmien mahdollisuutta vaikuttaa tulevaisuudennäkymiin on voimistettava. Nuoret on tuotava päätöksenteon ytimeen. Alueellisen ja paikallisen päätöksenteon ja asiantuntemuksen asemaa on vahvistettava sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä paikallisten luonnonvarojen käytössä. Suomen on oltava kansainvälisesti aloitteellinen luonnonvarojen ylikäytön ja saastumisen kaltaisten globaalien hiipivien kriisien ratkaisemisessa.

³ Perustuslaki 20.1 §: ”Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille.”

⁴ Perustuslaki 20.2 §: ”Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöönsä koskevaan päätöksentekoon.”

⁵ Tulevaisuusvaliokunnan mietintö TuVM 1/2025 vp – VNS 7/2024 vp; https://www2.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/TuVM_1+2025.aspx.

⁶ Soinin & Linnanen, 2025; <https://www2.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2025-AK-32752.pdf>.

3) Planetaarinen turvallisuus politiikan keskiöön

Ihmisten ja luonnon hyvinvoinnin varmistaminen edellyttää turvallisuuden tarkastelua planetaarisesti. Luonnon kantokyvyn ylittävä elämäntapa uhkaa turvallisuuttamme. Pahenevat luontokriisit näkyvät muun muassa lisääntyvinä sään ääri-ilmiöinä, kasvavana pakolaisuutena sekä pandemioiden yleistymisenä. Niihin kytkeytyvät myös kansainväliset konfliktit, poliittinen epävakaus ja geopoliittiset muutokset, jotka haastavat yhteiskuntia. Akuuttien ja hiipivien kriisien riskit on arvioitava järjestelmällisesti, jotta vahingot hyvinvoinnille voidaan ennakoida ja minimoida. Turvallinen arki, työ ja vapaa-aika varmistetaan osallistavalla ja pitkäjänteisellä johtamisella. Kiertotalousratkaisut vahvistavat huoltovarmuutta ja yhteiskunnan infrastruktuuria.

Turvallisuutta on johdettava ennakoivasti, ei vain kriisitilanteisiin reagoiden. Kestävyyspaneeelin visiossa hallitus ymmärtää, että ihmisten ja luonnon hyvinvointi on planetaarisen turvallisuuden perusta. Turvallisessa yhteiskunnassa tieto on avointa. Ihmisillä on vahvaan sivistykseen perustuva kyky tunnistaa väärä tieto sekä ymmärtää ihmisten ja luonnon kytkeytyneisyys. Kiertotalous varmistaa resurssien saatavuuden, vahvistaa huoltovarmuutta, tukee omaa puolustuskykyä sekä parantaa eri toimialojen toimintavarmuutta Suomessa ja Euroopassa. Hajautettuihin ratkaisuihin perustuvat ruoka- ja energiajärjestelmät toimivat luotettavasti myös häiriötilanteissa.

4) Talous reiluksi ja maapallon rajoihin

Kansantalouden tehtävä on tukea ihmisten ja luonnon hyvinvointia reilulla tavalla. Talouden toiminta on riippuvainen aine- ja energiavirroista. Talous- ja teollisuuspolitiikassa on ymmärrettävä maapallon rajat, jotka määrittävät elinkeinoelämän toimintavaihtoehtoja. Liiketoimintaa on uudistettava kohti hyvinvointia ja kriisinkestävyyttä tukevia kiertotalouden toimintamalleja. Tarpeetonta tuotantoa on vähennettävä. Kohtuutalouden periaatteita noudattamalla ihmisten perusteltuihin tarpeisiin pystytään vastaamaan oikeudenmukaisesti, ilman puutetta tai liiallisuutta. Talouden jatkuva uudistaminen on välttämätöntä, mutta talouskasvu ei ole itseisarvo.

Suomen talouspolitiikan on perustuttava kohtuusajatteluun, jossa tarpeetonta kulutusta vältetään. Elämälle välttämättömät palvelut kuten terveydenhuolto ja vesihuolto on säilytettävä julkishyödykkeinä tai rajatun voitontavoittelun piirissä. Samalla kiertotaloudesta ja resurssiviisaudesta on muodostettava talousjärjestelmämme ja kaiken liiketoiminnan perusta. Kiertotalous, joka perustuu tuotteiden käyttöön pidentämiseen suunnittelemalla ne korjattavaksi sekä huoltamalla, korjaamalla ja ylläpitämällä tuotteita, luo sekä asiantuntija- että käytännön työtä. Kohtuutaloudessa talous-, innovaatio- ja teollisuuspolitiikka toimivat luonnon kantokyvyn rajoissa eikä taloudellisella pääomalla ole erityisasemaa tai valtaa luonto- ja inhimilliseen pääomaan nähden⁷.

⁷ Ks. Dasgupta, 2021; <https://www.gov.uk/government/publications/final-report-the-economics-of-biodiversity-the-dasgupta-review>.

Tekijät

Kestävyyspaneeli on riippumaton asiantuntijaelin, joka tukee kestävyysmurrokseen vaikuttavaa päätöksentekoa ja siihen liittyvää yhteiskunnallista keskustelua Suomessa. Kestävyyspaneeli tarjoaa tutkimukseen perustuvaa systeemistä ja poikkitieteellistä ymmärrystä kestävyysmurroksesta ja edistää ympäristö-, talous- ja sosiaalisten kysymysten yhteensovittamista siinä. www.kestavyyspaneeli.fi

Panelistit

Lassi Linnanen, puheenjohtaja
Anna-Maria Teperi, varapuheenjohtaja
Leena Aarikka-Stenroos
Minna Halme
Jouni Jaakkola
Minna Kaljonen
Päivi Kinnunen
Mikko Mönkkönen
Ilkka Ratinen
Arto O. Salonen
Katriina Siivonen
Katriina Soini
Niko Soininen
Reetta Toivanen

Sihteeristö

Johanna Kentala-Lehtonen, pääsihteeri
Jarmo Uusikartano, tiedekoordinaattori
Katariina Buure, tiedeasiantuntija
Merja Turpeinen, viestintäasiantuntija

Viittausohje

Kestävyyspaneeli (2026). Kestävyyspaneelin teesit hallitusohjelmalle: Turvallinen ja hyvinvoiva Suomi maapallon rajoissa – Akuuteista kriiseistä pitkäjänteiseen uudistumiseen.